

Pittig oud

1 december 2024

Voorgangers: Paul van der Harst en Tamme Wiegersma

Welkom

Lied: Wek mijn zachtheid weer

Inleiding

Pittig oud worden, of pittig oud zijn ... wat is dat? Zij,Hij/* is 'nog' pittig zeggen we. En daar zeggen we mee dat die mens op leeftijd nóg heel wat energie en geestkracht heeft voor de jaren die zij al op de teller heeft staan. En dat is iets om dankbaar bij stil te staan, als er nog heel wat kan, als je leven op leeftijd van betekenis is als je van betekenis kunt zijn.

Energie en geestkracht zijn beide in de winkel niet te koop maar in een viering kun je er wel bij stilstaan. We doen dat aan de hand van het verhaal van twee mensen Elizabeth en Zacharias uit het evangelie van Lukas. Twee mensen 'heel ver op de weg van hun dagen' zijn. Maar dan, heel anders dan je zou verwachten, raakt hij in de war en zij in verwachting. Ze hadden in hun leven een vaste gang maar opeens krijgt het nieuwe vaart. Pittig.

Kunnen wij daar wat mee?

Als je ouder wordt, wie word je dan?

De Zuid-Afrikaanse dichteres Elisabeth Eybers (1915-2007) spreekt in haar gedicht 'Uitsig op die kade' - de Stadionkade in Amsterdam, waarop zij uitkijkt op hoge leeftijd – een verlangen uit:

'Ek hoop om te voldoen aan omgekeerde bloei

en leeg genoeg te loop om vol te loop

met wat vanuit hierbuite binnevloei.'

Kan het verhaal van Zacharias en Elizabeth, een verhaal van buiten, dat ons op deze eerste zondag van de advent wordt voorgelegd, naar binnen vloeien en ons verder helpen op de weg van onze vele dagen?

Gebed om ontferming bij ouderdom met gebreken

Uiterst behoedzaam schraapt de oncologisch verpleegkundige de lagen huid van de gevaarlijke kankerplek op de wang

Heer ontferm u

de steunkous elke morgen met de moeite die daarbij hoort is een irritant ritueel geworden

Heer ontferm u

het vaste palet medicijnen met het bakje yoghurt staat me steeds meer tegen

Heer ontferm u

na drie dagen kan de nieuwe heup weer belast worden de pijn lijkt wel weg

Heer ontferm u

na het plaatsen van de stent kan ik weer opgeademd lopen

Heer ontferm u

Wat kost het me een energie, dat lezen met een loep

Heer ontferm u

Bidden wij: Om wat ouder worden ook geeft aan alleenzaamheid, de dromen die niet zijn

uitgekomen, het knagend verdriet, krachten die vervloeien

daarbij bidden wij Algoede ontferm u

ontferm U, laat ons ook in onze ouderdom, dorsten naar uw recht

houd ons verlangen naar vrede gaande

Barmhartige ontferm u over ons. Amen.

Lied: Een schoot van ontferming

Lezing uit [Lukas 1](#)

Lied: Schoot die niemand draagt

Lezing uit [Lukas 1](#) (vervolg)

Lied: Lied van Zacharias

Overweging

Vlak voor zijn onverwachte maar wel voorvoelde dood - begin jaren zestig - schreef Dag Hammerskjold in zijn notitieboekje 'Merkstenen' de volgende regels:

De seizoenen wisselden
en het licht
en het weer
en het uur.

Maar dit is hetzelfde land.

En ik begin de kaart te kennen en de windstreken.

Ik lees deze woorden door de lens van ons thema vanmorgen. De seizoenen wisselden, als beeld van het ouder worden, de seizoenen van het leven trekken voorbij en zo komen we in de herfst, de winter zelfs. En daarin ervaar je dat het licht, het weer, het uur, ja alles wat op ons afkomt anders gaat ervaren.

Ouderen leven in een lagere versnelling. En de taak waarvoor zij staan is heel anders dan die van de mensen die leven in hun voorjaar, de volle zomer.

Ik weet zelf nog heel weinig van 'ouder worden'. Ik ben er zelf net mee begonnen en als leerling leg ik graag mijn oor te luisteren bij mensen die er meer ervaring mee hebben.

Bij voorbeeld bij de gerontoloog Jan Baars, die stelt dat als we goed oud willen worden we onszelf 'opnieuw uit moeten vinden'. Daarbij gaat het om het vinden van 'een eigen doorleefde omgang met zowel kwaliteiten als beperkingen die eigen zijn aan het proces van ouder worden'¹. Doorleefde omgang, of – met Hammerskjold – zien, opnieuw leren zien, dat wat voor je staat eigenlijk hetzelfde land is, maar dat je beetje bij beetje de kaart van het leven, het bestaan, van het verstaan beter begint te kennen.

Dat dit niet alleen een zaak is voor zeventig-plus las ik kortgeleden van een veertiger:

De gelauwerde dichteres Ester Naomi Perquin (44)² is bang geen aansluiting meer te hebben bij jongere generaties en te verstarren in haar eigen denkbeelden. Dat ze achterover is gaan hangen in eigen opvattingen en geestelijk niet meer overeind kan komen. Het overkwam Perquin bij een serie poëzielessen die zij gaf aan twintigers en merkte hoe moeilijk het voor haar is geworden om hen te bereiken met haar opvattingen over omgaan met poëzie. De jongere garde is zo bezig met gevoelens en respect en kwetsbaarheid dat ze nauwelijks te verleiden is tot een stevig gesprek over een gedicht. En als dat gesprek stukt dan ervaart Perquin de afstand tussen zichzelf als veertiger en de twintigers voor zich.

'Sta ik stil ben ik verstijfd, haast levende dood?'
ben ik gestopt met 'levens' te verzamelen?
Dat ik ongemerkt één iemand ben geworden,
één persoon die nu eenmaal zus of zo vindt, dit of dat zegt.
Die in plaats van levens te leiden alleen maar fases doorloopt.
Lijd ik, nog geen vijfenveertig jaar oud, aan rigor mortis van de geest?'

1 Dit citaat uit 'Oud maar niet af' p 39 Valhof Pers 2006 vind ik in 'Zin in ouderdom' Van Baardwijk Rosmolen, Skandalon 2015 p. 16

2 Ester Naomi Perquin; Kees Fens lezing; 20 november 2024, De Rode Hoed, Amsterdam 'we hebben de zon gezien'.

Mensenlief: Pittig oud zijn is pittig: de kaart van bestaan en verstaan ánders leren kennen (Hammerskjold), jezelf opnieuw uitvinden (Baars), maar ook leren aanvaarden dat het verzamelen van levens – zoals Perquin dat noemt – niet meer als vanzelf op je programma staat.

Ik lees het verhaal van Zacharias en Elizabeth daarnaást, als een contrast verhaal, dat ik secuur wil lezen.

Op de eerste plaats valt me op dat Lucas er een politieke lijst om zet: het speelt ‘in de dagen van Herodes’. Dus in de dagen van de moordenaar van de toekomstige boreling Johannes. In de dagen van Augustus, de overmachtige keizer, de dagen ook van Pontius Pilatus, hoofd van de garnizoenen bezettingsmacht. Zij zijn de grote tegenspelers van de gezalfde, de Messias Jezus waar het bij Lucas allemaal om draait³.

Maar zoals wel vaker als mensen elkaar verhalen vertellen, het lijkt allemaal reddeloos maar het ís niet hopeloos, want er zijn in die context nog een paar rechtvaardigen, ze zijn beiden al heel ver op de weg van hun dagen, ze zijn zonder kinderen en ook nog eens onvruchtbaar: dus reddeloos?

Maar met dat bijltje hebben de schrijvers van de Bijbel al eerder gehakt.

‘Jubel, onvruchtbare vrouw,

jij die nooit een kind hebt gebaard;

breek uit in gejuich en gejubel, jij die geen weeën hebt gekend.

Want – zegt de HEER –,

de kinderen van deze verlaten vrouw

zullen talrijker zijn dan die van de gehuwde⁴.’

zo zegt de profeet Jesaja in andere ook donkere tijden.

Het verhaal gaat verder, een hemelse bode geeft een enorme ruk aan de gebeurtenissen, angst en ongeloof strijden met elkaar, je kunt het niet aanvaarden dat er een kind komt met de naam God ís genade, Jehochanan, Johannes.

En die bode doorbreekt ‘de oude dag’, die doorbreekt ‘het gaat zijn gangetje’, doorbreekt het persoonlijke perspectief van ‘wij hadden zo graag een kindje willen hebben vroeger’. Het leven dat leek op de ‘rigor mortis’, waarover Perquin het heeft, de stijfheid van de dood vóór het sterven. Opeens moet je je leven opnieuw uitvinden, in de woorden van Baars. Alles wordt opeens veel groter: Zacharias raakt vervuld met de heilige geest en gaat spreken als en profeet (vers 67). Het persoonlijke – het verlangen naar een kind – wordt opnieuw gevuld, anders gevuld. Het persoonlijke stroomt vol met het grote verband, het hele volk: ‘velen zullen zich om zijn geboorte verheugen en ‘velen van de kinderen Israëls zal hij doen keren naar JHWH, hun God en hij zal ‘bekeren de ongehoorzamen tot het inzicht van de rechtvaardigen’. Een kind dat omkeer brengt - niet alleen in het leven van de moeder en de vader – maar dat omkeer brengt bij menigten. De toekomst breekt baan. Opeens krijgt Zacharias nieuwe taal en herinnert aan hoe de Eeuwige heeft beloofd: ‘dat hij ons bevrijden zou van onze vijanden, uit de hand van allen die ons haten.

Ik stel me voor dat nu dichteres Elizabeth Eybers haar woorden herhaalt die we aan het begin van de viering lazen:

‘Ek hoop om te voldoen aan omgekeerde bloei
en leeg genoeg te loop om vol te loop
met wat vanuit hierbuite binnevloei.’

Zij kijkt – als gebonden aan huis – uit over de Amsterdamse Stadionkade. En hoopt dat ze kan gaan bloeien. In de woorden van Perquin: dat ze nóg een leven mag gaan verzamelen.

3 In het tweede boekje van Lucas, ‘Handelingen’ (hfst 4:26 e.v.) worden deze tegenstrevers duidelijk genoemd.

4 Jesaja 54:1

Hoe? Hoe word je bloeiende, hoe word pittig oud? Hoe kan je tegen alle verwachting in tóch weer in verwachting raken? Hoe durf je de woorden van de engel binnen te laten komen? En te zien dat jouw kind, jouw toekomst het anders gaat doen?

Kan Perquin accepteren dat deze generatie heeft geleerd dat kwetsbaarheid, en het verstaan daarvan in jezelf, voorzigtiger maakt? Het zeker weten terugdringt?

Eybers hoopt dat zij genoeg leeg kan lopen om vol te lopen.

‘Ek hoop om te voldoen aan omgekeerde bloei
en leeg genoeg te loop om vol te loop

Vol te lopen met wat van buiten naar binnen komt. Van buiten, dus horen naar, luisteren naar, leren verstaan wat van buiten komt, wat je niet verwacht, wat je ontregelt en uitdaagt. Een engel, wie weet, opeens zit die daar, en luister jij, je loopt leeg en je stroomt opnieuw vol en word je ‘pittig oud’.

Lied: ik zal niet rusten

Voorbeden

Jij Ene, nabije god, die ons tijd gegeven hebt
we danken om dagen van werken, om dagen van rust
om mensen die have en goed willen delen
om heldere klanken, om talen en woorden
ontvang onze stem

We kregen oren om te horen al zitten ze vaak dicht
het paste niet in onze kraam
we hebben handen om uit te strekken naar de mens die ons nodig heeft
hebben we ze gebruikt om daadwerkelijk te helpen?
we hebben een mond om woorden van troost te spreken
hoe vaak hebben we die ander gekwetst

Dat wij het licht, het weer, het uur
ja alles wat op ons afkomt anders gaan ervaren
ook al wisselen de seizoenen
en koersen we in deze adventstijd af op de geboorte van een kind

Zo bidden we voor “Grootouders voor het klimaat”
die op deze manier bijdragen aan een samenleving van vrede en recht
en, voor de volhouders van het kerkasiel in Kampen
wij geloven dat ieder mens recht heeft op onderdak

Jij, die als een verre stem in ons bestaan weerklinkt
als we jong zijn, als we oud zijn

Jij, die ons roept
doe ons jouw stem horen
laat ons jouw licht –het Adventslicht- zien
Schenk ons vertrouwen in jouw woorden
opdat we ooit jouw land bereiken
waar gastvrijheid is en onderdak
voor kleine en grote mensen
waar mensen broers en zussen zijn
nu en alle dagen

Collecte

In de maand december wordt gecollecteerd voor het Straatpastoraat. Het straatpastoraat leent een luisterend oor aan mensen die een groot deel van hun dagen en nachten doorbrengen op straat of in de maatschappelijke opvang. Het biedt ruimte aan hen om te praten over de dingen die hen bezig houden, of het nu gaat om de zorgen van alledag of om 'hogere' of diepere vragen van geloof en leven. Een deel van de collecte is bestemd voor de onkosten van de Haagse Dominicus.

Dank voor je bijdrage.

Tafellied: Sacrament van hoop

Breken en delen

Lied: Klankresten

Zegen

Dat jij een engel mag ontmoeten
En mag verstaan hoe ruim jouw leven is
wat er aan mogelijkheden voor jou liggen
welke dromen kunnen worden gedroomd
welke verlangens jij kan koesteren
Dat jij profeet kan zijn
mens met pit
geroepen en geliefd door de Barmhartige
amen

Lied: Ik heb lief de aarde en de mensen